

Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk

PAWEŁ DANILUK
paw87@wp.pl
ORCID: 0000-0002-4825-956X

Podanie wyroku do publicznej wiadomości w prawie karnym *sensu stricto* i w prawie karnym skarbowym – obraz statystyczny

Making a Judgement Public in Criminal Law in the Strict Sense and in Fiscal Criminal
Law: A Statistical Picture

WPROWADZENIE

Niniejsze opracowanie, mające na celu zaprezentowanie obrazu statystycznego stosowania środka karnego w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości, wiąże się z moimi wcześniejszymi badaniami nad tym środkiem karnym¹. Badania te miały przede wszystkim charakter dogmatyczny, natomiast niniejsza analiza stanowi ich uzupełnienie o wątki empiryczne, a ściślej – statystyczne.

Prezentację obrazu statystycznego stosowania omawianego środka karnego należy rozpocząć od 2012 r., ponieważ obraz ten za lata wcześniejsze został już przedstawiony w piśmiennictwie przez M. Melezini². Prezentację tę trzeba natomiast zakończyć na 2018 r., gdyż właśnie na tym roku kończą się pozyskane z Wydziału Statystycznej Informacji Zarządczej Ministerstwa Sprawiedliwości dane statystyczne³ (z uzyskanej tam informacji wynika, że dane za rok 2019

¹ Zob. P. Daniluk, *Podanie wyroku do publicznej wiadomości w polskim prawie karnym sensu largo*, Warszawa 2020.

² Zob. M. Melezini, *Środki karne jako instrument polityki kryminalnej*, Białystok 2013, s. 167 i n.

³ Prawomocnie skazani dorośli, wobec których orzeczono środki karne obok kary zasadniczej w latach 2012–2018.

będą dostępne dopiero w drugiej połowie 2020 r.⁴). Wymaga jeszcze wyjaśnienia, iż – po pierwsze – w badaniach pominięto podanie wyroku do publicznej wiadomości w prawie wykroczeń, co jest uzasadnione brakiem danych statystycznych w tym zakresie (Ministerstwo Sprawiedliwości gromadzi bardziej szczegółowe dane dotyczące środków karnych orzekanych za wykroczenia tylko co do zakazu prowadzenia pojazdów i zakazu wstępu na imprezę masową⁵). Po drugie zaś, zrezygnowano z badania samoistnego podania wyroku do publicznej wiadomości z powodu nikłego znaczenia praktycznego takiego rodzaju reakcji karnej⁶. Tym samym dalsze uwagi zostały ograniczone do prawomocnego upublicznienia wyroku obok kary za przestępstwa i przestępstwa skarbowe w latach 2012–2018.

PRAWO KARNE *SENSU STRICTO*

Przed przejściem do analizy we wskazanym zakresie warto przypomnieć, że w poprzednim stanie prawnym, tj. w czasie obowiązywania Kodeksu karnego z 1969 r., podanie wyroku do publicznej wiadomości było w niektórych latach najczęściej stosowaną karą dodatkową obok kary zasadniczej. Rekordowe pod tym względem były lata 1985–1988, kiedy to orzeczono ją kolejno 18 060, 37 450, 41 837 i 25 886 razy, co daje odpowiednio 43,5%, 43,1%, 37,5% i 32,6% ogółu orzeczonych kar dodatkowych i nawiązek⁷. W tym czasie żadna inna kara dodatkowa nawet nie zbliżyła się liczbowo do podania wyroku do publicznej wiadomości. Nie sposób oczywiście pominąć lat, w których kara dodatkowa w posta-

⁴ Pismo o sygn. DSF-II.082.10.2020.

⁵ Wynika to z pozyskanych z Ministerstwa Sprawiedliwości sprawozdań statystycznych z orzecznictwa w sprawach o wykroczenia (MS-S7) za lata 2002–2017.

⁶ Niewielka liczba samoistnie orzekanych środków karnych jest powszechnie znana (zob. np. A. Błachnio-Parzych, *Samoistny środek karny jako instrument racjonalnej polityki karnej*, [w:] *Alternatywy pozbawienia wolności w polskiej polityce karnej*, red. J. Jakubowska-Hara, J. Skupiński, Warszawa 2009, s. 142 i n.). Gdy zaś idzie o podanie wyroku do publicznej wiadomości, to jest ona wręcz znikoma. Tytułem egzemplifikacji można wskazać, że w latach 2006–2011 omawiany środek karny został orzeczony samoistnie łącznie w czterech wypadkach. Zob. M. Melezini, *op. cit.*, s. 212.

⁷ Zob. *ibidem*, s. 85. Należy to wiązać przede wszystkim z obowiązywaniem epizodycznej ustawy z dnia 10 maja 1985 r. o szczególnej odpowiedzialności karnej (Dz.U. 1985, nr 23, poz. 101 ze zm.), przewidującej obligatoryjne orzekanie kary dodatkowej podania wyroku do publicznej wiadomości z art. 38 pkt 7 Kodeksu karnego z 1969 r., do czego wystarczało samo skazanie za przestępstwo określone w art. 1, 9 i 10 tej ustawy. Na ten temat zob. np. E. Bieńkowska, J. Skupiński, *Ustawy karne z 10 maja 1985 r. w praktyce (Na przykładzie orzecznictwa sądów rejonowych)*, „Państwo i Prawo” 1988, z. 2, s. 77; L.K. Paprzycki, *Głosa do uchwały SN z dnia 17 listopada 1987 r., VI KZP 29/87*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1988, nr 7–8, s. 350; Z. Wiernikowski, *Głosa do uchwały SN z dnia 17 listopada 1987 r., VI KZP 29/87*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1988, nr 11–12, s. 489; idem, *Kara „podania wyroku do publicznej wiadomości” w szczególności sposob (wybrane problemy)*, „Państwo i Prawo” 1990, z. 2, s. 72.

ci upublicznienia wyroku była stosowana bardzo rzadko, nawet poniżej 1% ogółu orzeczonych kar dodatkowych i nawiązek obok kary zasadniczej (1994–1997), jednakże stosunkowo często było to ponad 10% (1972–1976, 1978–1980, 1984, 1989)⁸. Mieliśmy tu zatem do czynienia z karą dodatkową odgrywającą niezwykle istotną rolę w praktyce.

Na gruncie Kodeksu karnego z 1997 r. początkowo podanie wyroku do publicznej wiadomości, z powodu daleko idących normatywnych ograniczeń jego orzekania (tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie⁹), miało nikłe zastosowanie¹⁰. Jednakże po zniesieniu tych ograniczeń, co nastąpiło z mocy ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy¹¹, ów środek karny zaczął zyskiwać na znaczeniu. Dla porównania do badanego w niniejszym opracowaniu okresu warto wskazać, że w latach 2007–2011 był on – za przestępstwa – orzekany (obok kary) kolejno 56 041, 38 348, 28 139, 21 114 i 15 386 razy, co daje odpowiednio 23,4%, 18,1%, 13,6%, 10,3% oraz 7,9% ogółu orzeczonych środków karnych obok kary¹².

Dane statystyczne za lata 2012–2018 ukazują, że podanie wyroku do publicznej wiadomości za przestępstwa było orzekane (obok kary) kolejno 12 644, 9156, 5573, 4171, 4181, 3322 i 3252 razy. To zaś daje odpowiednio 6,8%, 4,7%, 3,8%, 3,9%, 2,9%, 2,7% i 2,7% ogółu orzeczonych środków karnych (a od reformy z 2015 r.¹³ – środków karnych, przepadek i środków kompensacyjnych¹⁴) obok kary¹⁵.

⁸ Zob. M. Melezini, *op. cit.*, s. 85.

⁹ Art. 50 Kodeksu karnego z 1997 r. w pierwotnym brzmieniu stanowił, że sąd może orzec podanie wyroku do publicznej wiadomości w sposób przez siebie określony, ale tylko – *verba legis* – „w wypadkach przewidzianych w ustawie”. Przy czym początkowo jedynym takim wypadkiem był art. 215 k.k., który przewidywał (i przewiduje nadal) podanie wyroku do publicznej wiadomości, na wniosek pokrzywdzonego, w razie skazania za przestępstwo zniesławienia.

¹⁰ Zob. M. Melezini, *op. cit.*, s. 176–177.

¹¹ Dz.U. 2005, nr 163, poz. 1363 ze zm. Ustawa ta znowelizowała art. 50 k.k., wprowadzając do niego ogólną podstawę prawną upublicznienia wyroku. Aktualizowała się ona już wówczas, gdy sąd uznał takie orzeczenie za celowe, w szczególności ze względu na społeczne oddziaływanie skazania, o ile nie naruszało to interesu pokrzywdzonego. Obecnie podstawa ta, z mocy ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2015, poz. 396), została przeniesiona, bez zmiany jej kształtu, do art. 43b k.k.

¹² Zob. M. Melezini, *op. cit.*, s. 178–179.

¹³ Mowa tu o nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, mocą której wyeliminowano z katalogu środków karnych przepadek, obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz nawiązkę i uczyniono z nich odrębną kategorię środków reakcji karnoprawnej w postaci przepadek i środków kompensacyjnych.

¹⁴ W statystykach Ministerstwa Sprawiedliwości przepadek i środki kompensacyjne wliczane są do ogólnej liczby środków karnych, przy czym wydzielanie na użytek przedstawianych tu badań przepadek i środków kompensacyjnych z tej liczby nie byłoby celowe, gdyż znacznie utrudniłoby porównanie okresów sprzed i po nowelizacji z 2015 r.

¹⁵ Tu i dalej – obliczenia własne.

Zestawienie powyższych danych prowadzi do wniosku, że liczba orzekałego (obok kary) podania wyroku do publicznej wiadomości za przestępstwa systematycznie spada (wyjątkiem jest tylko porównanie lat 2015 i 2016, kiedy nastąpił niewielki wzrost), przy czym jest to spadek niebagatelny, bo gdy zestawień lata 2007 i 2018, to okazuje się, że liczba ta zmniejszyła się aż o 52 789 (94,2%). Z kolei porównanie tych lat na płaszczyźnie odsetka ogółu orzeczonych środków karnych (od 2015 r. – środków karnych, przypadków i środków kompensacyjnych) obok kary pokazuje, że nastąpił spadek z 23,4% do 2,7%, a więc o 20,7%. Warto mieć przy tym na uwadze, że największy spadek liczby orzekałego (obok kary) podania wyroku do publicznej wiadomości za przestępstwa miał miejsce pomiędzy latami 2007 i 2008. Później dynamika spadku zdecydowanie wyhamowała, co może oznaczać, że zbliżamy się do pewnego punktu granicznego, poniżej którego liczba orzeczonych upublicznienia wyroku już nie zmaleje (oczywiście o ile nie dojdzie do zmiany stanu prawnego).

Zastanawiając się nad przyczynami tak poważnego spadku liczby orzekałego (obok kary) podania wyroku do publicznej wiadomości za przestępstwa, trzeba przede wszystkim zauważyć, że ów spadek trudno wiązać ze zmianami stanu prawnego. Wszak w latach 2007–2018 jedyną istotną zmianą prawa karnego *sensu stricto* w odniesieniu do omawianego środka karnego było wprowadzenie pozakodeksowej podstawy prawnej jego orzekania w postaci art. 27c ust. 2 ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybnictwie śródlądowym¹⁶, co nastąpiło z mocy ustawy z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o rybnictwie śródlądowym¹⁷. Przepis ten wykreował obligatoryjne podanie wyroku do publicznej wiadomości, a więc zmiana ta – jeśli miałyby jakoś wpłynąć na obraz statystyczny stosowania tego środka karnego – powinna prowadzić do wzrostu liczby jego orzekania.

Wydaje się, że odnotowany spadek liczby orzekałego (obok kary) podania wyroku do publicznej wiadomości za przestępstwa można wiązać z mającymi miejsce – w okresie od końca 2005 r. do listopada 2007 r. – próbami określonego oddziaływania Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego na politykę karną sądów. Oddziaływanie to miało na celu m.in. doprowadzenie do szerokiego podawania wyroku do publicznej wiadomości za przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, czego wyrazem były zwłaszcza wytyczne Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego z dnia 20 czerwca 2006 r.¹⁸ mające na celu wdrożenie jednolitych zasad postępowania wobec sprawców przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Na wstępie tych wytycznych stwier-

¹⁶ T.j. Dz.U. 2018, poz. 1476 ze zm., dalej: u.r.ś.

¹⁷ Dz.U. 2010, nr 200, poz. 1322.

¹⁸ Sygn. PR III 077/73/06. Tekst tych wytycznych w dalszym ciągu dostępny jest m.in. na stronie internetowej Prokuratury Okręgowej w Zielonej Górze: www.zielona-gora.po.gov.pl/pdf/wytyczne_ministra_sprawiedliwosci.doc [dostęp: 3.06.2020]. O rzeczonych wytycznych zob. P. Daniluk, *Glosa do wyroku SN z dnia 1 sierpnia 2007 r., IV KK 119/07*, „Palestra” 2008, nr 1–2, s. 318–319.

dzono: „W związku z utrzymującym się wysokim poziomem liczby postępowań karnych w sprawach o wypadki drogowe popełnione przez nietrzeźwych kierowców oraz dotyczących kierowania w stanie nietrzeźwości pojazdem mechanicznym lub innym pojazdem, zauważam potrzebę podjęcia bardziej skutecznych i jednocześnie możliwych – w ramach obecnie obowiązujących przepisów – działań zmierzających do wyeliminowania, a w każdym razie znacznego ograniczenia, tych niewątpliwie wysoce szkodliwych społecznie zachowań”. W dalszej części wytycznych – „w celu wdrożenia jednolitych zasad postępowania wobec sprawców przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji” – polecono m.in. „wobec sprawców przestępstw kwalifikowanych z art. 178 i 178a k.k. wnioskować podanie wyroku do publicznej wiadomości łącznie z opublikowaniem nazwiska skazanego”. Przywołane polecenie Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego wywarło istotny wpływ na praktykę prokuratorską. Polegało to na tym, że w sprawach o przestępstwa z art. 178a § 1 lub 2 k.k. oskarżyciele publiczni niemal masowo wnioskowali o podanie wyroku do publicznej wiadomości, zarówno przy wnioskach z art. 335 k.p.k., jak i przy wnioskach w przedmiocie kary i środków karnych zawartych w głosie końcowym po zamknięciu przewodu sądowego (art. 406 k.p.k.). Niejednokrotnie powstawało wręcz wrażenie, że wnioski te formułowane są na zasadzie automatyzmu i bez głębszej refleksji nad okolicznościami sprawy¹⁹. Nie mogło to rzecz jasna pozostać bez wpływu na orzecznictwo sądowe.

Bez ryzyka większego błędu można stwierdzić, że wskazane działania Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego, które rozpoczęły się z końcem 2005 r. i osiągnęły swój kulminacyjny punkt w 2006 r., przełożyły się na liczbę orzeczonego przez sądy podania wyroku do publicznej wiadomości, co znalazło odbicie w stosownych statystykach, przede wszystkim za rok 2007. W roku tym, jak już wspomniano, wymierzono omawiany środek karny (obok kary) za przestępstwa 56 041 razy, co stanowiło wielokrotny wzrost w porównaniu do lat poprzednich²⁰. Zmiana rządu i związane z tym zakończenie w listopadzie 2007 r. wskazanej działalności Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego istotnie zmniejszyły liczbę wniosków prokuratorskich o podanie wyroku do publicznej wiadomości, co znalazło odbicie w statystyce już w 2008 r., kiedy liczba stosownych orzeczeń spadła do 38 348, a następnie z każdym rokiem spadała coraz bardziej.

Zakończeniem wskazanych działań Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego można tłumaczyć spadek liczby orzeczeń omawianego środka karnego co najwyżej w kilku najbliższych latach po 2007 r. Nie wyjaśnia to już jed-

¹⁹ Zob. idem, *Kiedy podawać wyrok do publicznej wiadomości*, „Rzeczpospolita. Prawo co dnia (dodatek)”, 12.12.2006, s. C4.

²⁰ Zob. M. Melezini, *op. cit.*, s. 176–179.

nak permanentnego spadku tej liczby aż do 2018 r. Wydaje się, że w grę może tu wchodzić niechęć do orzekania podania wyroku do publicznej wiadomości, stanowiąca swoiste odreagowanie pewnej presji na orzekanie tego środka karnego w latach 2005–2007. Presja ta polegała – i tu odwołuję się do własnych doświadczeń praktycznych – na każdorazowym składaniu przez prokuraturę wniosku o pisemne uzasadnienie wyroku, w którym nie uwzględniono wcześniejszego żądania prokuratora o podanie wyroku do publicznej wiadomości. Skutkiem tego sędziowie, chcąc uniknąć konieczności sporządzania licznych uzasadnień, często decydowali się na orzeczenie tego środka karnego nawet w sytuacjach, gdy celowość takiego orzeczenia była wątpliwa. Poza tym być może sędziowie, po doświadczeniach z masowym podawaniem wyroku do publicznej wiadomości, zaczęli wyraźniej dostrzegać mankamenty tego środka karnego, których wcale nie jest mało²¹.

Warto jednocześnie podkreślić, że opisany powyżej spadek orzekania podania wyroku do publicznej wiadomości wcale nie oznacza, iż – na tle innych środków karnych – jest to środek o znaczeniu marginalnym. Trzeba mieć bowiem na uwadze, że – mimo wyraźnej tendencji spadkowej – podanie wyroku do publicznej wiadomości i tak orzekane jest, co wynika z pozyskanych z Ministerstwa Sprawiedliwości danych statystycznych, zdecydowanie częściej niż: pozbawienie praw publicznych (w 2018 r. wymierzone za przestępstwa 23 razy), zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej (w 2018 r. wymierzone za przestępstwa 839 razy), zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi (w 2018 r. wymierzone za przestępstwa 55 razy), zakaz wstępu na imprezę masową (w 2018 r. wymierzony za przestępstwa 339 razy), zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych (w 2018 r. wymierzony za przestępstwa 2 razy) i nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (w 2018 r. wymierzony za przestępstwa 787 razy). Jak widać, wciąż jeszcze podanie wyroku do publicznej wiadomości trzeba postrzegać jako środek karny o niebagatelnym znaczeniu praktycznym.

Przedstawiając obraz statystyczny prawomocnego upublicznienia wyroku obok kary za przestępstwa w latach 2012–2018, warto jeszcze wskazać, za jakie czyny najczęściej wymierzano ten środek karny. W tym zakresie, celem zaprezentowania najnowszych tendencji orzeczniczych, można ograniczyć się do trzech ostatnich lat z tego okresu. I tak w 2016 r. na 4181 upublicznień wyroku za przestępstwa aż 2880 (68,9%) stanowiło reakcję na czyny przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, wśród których zdecydowanie dominował czyn z art. 178a § 1 k.k. (2168 orzeczeń omawianego środka karnego), a na-

²¹ Na temat tych mankamentów zob. zwłaszcza: P. Daniluk, *Podanie wyroku...*, s. 477 i n.

stępny był czyn zakwalifikowany z art. 178a § 4 k.k. (630 orzeczeń omawianego środka karnego). Kolejną pod względem liczby upublicznionych wyroków grupą przestępstw były przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu (461 orzeczeń omawianego środka karnego), jednakże – wobec braków zestawienia statystycznego w tym zakresie – nie można ustalić, jaka kwalifikacja prawna czynu była tu dominująca. Na następnej pozycji plasują się przestępstwa z ustawy o rybactwie śródlądowym (430 orzeczeń omawianego środka karnego), dalej zaś przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów (363 orzeczenia omawianego środka karnego), wśród których dominuje czyn z art. 270 § 1 k.k. (321 orzeczeń omawianego środka karnego), a także przestępstwa przeciwko mieniu (185 orzeczeń omawianego środka karnego) na czele z czynami z art. 286 § 1 k.k. (67 orzeczeń omawianego środka karnego).

Podobnie ma się rzecz w 2017 r., w którym na 3322 upublicznienia wyroku za przestępstwa aż 2042 (61,5%) dotyczyło czynów przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, wśród których dominował czyn z art. 178a § 1 k.k. (1562 orzeczenia omawianego środka karnego), a następny był czyn z art. 178a § 4 k.k. (421 orzeczeń omawianego środka karnego). Dalej uplasowały się: przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu (335 orzeczeń omawianego środka karnego), przy czym – wobec braków zestawienia statystycznego w tym zakresie – nie można ustalić, jaka kwalifikacja prawna czynu była tu dominująca; przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów (325 orzeczeń omawianego środka karnego), z najczęstszym występowaniem czynu z art. 270 § 1 k.k. (289 orzeczeń omawianego środka karnego); przestępstwa z ustawy o rybactwie śródlądowym (291 orzeczeń omawianego środka karnego); przestępstwa przeciwko mieniu (210 orzeczeń omawianego środka karnego) na czele z czynami kwalifikowanymi z art. 286 § 1 k.k. (76 orzeczeń omawianego środka karnego).

Analogicznie wygląda statystyka za rok 2018. Na 3252 upublicznienia wyroku za przestępstwa aż 1903 (58,5%) to upublicznienia za czyny przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, wśród których dominuje czyn z art. 178a § 1 k.k. (1471 orzeczeń omawianego środka karnego), a następny jest czyn z art. 178a § 4 k.k. (339 orzeczeń omawianego środka karnego). Kolejnymi pod względem liczby upublicznionych wyroków grupami przestępstw są: przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów (303 orzeczenia omawianego środka karnego), z dominacją czynu z art. 270 § 1 k.k. (265 orzeczeń omawianego środka karnego); przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu (294 orzeczenia omawianego środka karnego), przy czym – wobec braków zestawienia statystycznego w tym zakresie – nie można ustalić, jaka kwalifikacja prawna czynu była tu dominująca; przestępstwa przeciwko mieniu (286 orzeczeń omawianego środka karnego) na czele z czynem z art. 286 § 1 k.k. (97 orzeczeń omawianego środka karnego); przestępstwa z ustawy o rybactwie śródlądowym (258 orzeczeń omawianego środka karnego).

Przedstawione powyżej dane z lat 2016–2018 nie pozostawiają wątpliwości, że omawiany środek karny najczęściej był stosowany za przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. W kolejnych latach było to 68,9%, 61,5% i 58,5%, a więc ponad połowa ogółu upublicznień wyroku. Z kolei czynem, na który sądy zdecydowanie najczęściej reagowały poprzez podanie wyroku do publicznej wiadomości, był czyn z art. 178a § 1 k.k. W kolejnych badanych latach za przestępstwo takie omawiany środek karny orzeczono 2168, 1562 i 1471 razy. O tym, że przestępstwo z art. 178a § 1 k.k. zdecydowanie dominowało wśród przestępstw spotykających się ze środkiem reakcji karnej w postaci upublicznienia wyroku, niech świadczy to, iż w wypadku następnego pod tym względem czynu, tj. z art. 178a § 4 k.k., mamy do czynienia z zastosowaniem tego środka – w kolejnych badanych latach – już tylko 630, 421 i 339 razy. Drugą grupą przestępstw, za które najczęściej stosowano podanie wyroku do publicznej wiadomości, były w latach 2016 i 2017 przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu (odpowiednio 461 i 335 orzeczeń tego środka karnego), jednakże – wobec braków zestawienia statystycznego w tym zakresie – nie można ustalić, jaka kwalifikacja prawna czynu była tu dominująca. Natomiast w 2018 r. drugą grupą przestępstw, za które najczęściej stosowano podanie wyroku do publicznej wiadomości, były przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów (303 orzeczenia omawianego środka karnego) na czele z czynem z art. 270 § 1 k.k. (265 orzeczeń omawianego środka karnego). Ponadto grupą przestępstw stosunkowo często spotykających się z omawianym środkiem reakcji karnej były przestępstwa z ustawy o rybactwie śródlądowym (430, 291 i 258 orzeczeń omawianego środka karnego w kolejnych badanych latach). W tym wypadku należy jednak pamiętać o obligatoryjności podania wyroku do publicznej wiadomości (art. 27c ust. 2 u.r.ś.).

PRAWO KARNE SKARBOWE

Pozyskane z Ministerstwa Sprawiedliwości dane statystyczne obrazują także prawomocne upublicznienia wyroku obok kary za przestępstwa skarbowe²² w latach 2012–2018. Zaprezentowanie rzeczonych danych jest tym bardziej celowe, że obraz statystyczny podania wyroku do publicznej wiadomości w prawie karnym skarbowym, inaczej niż ów obraz w prawie karnym *sensu stricto*, nie był dotychczas w piśmiennictwie prezentowany.

W zestawieniach statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości w 2012 r. nie odnotowano ani jednego wypadku podania wyroku do publicznej wiadomości w prawie karnym skarbowym, tj. na podstawie art. 35 Kodeksu karnego skar-

²² Pamiętać tu należy, że *de lege lata* nie przewiduje się możliwości wymierzania omawianego środka karnego za wykroczenia skarbowe.

bowego²³. W 2013 r. odnotowano dwa takie orzeczenia i oba miały miejsce za przestępstwo skarbowe z art. 77 § 2 k.k.s. W 2014 r. podano wyrok do publicznej wiadomości pięć razy, z czego dwa razy za przestępstwo skarbowe kwalifikowane z art. 65 § 3 k.k.s. i po jednym razie za przestępstwa skarbowe z art. 54 § 1, art. 73 § 1 i art. 77 § 2 k.k.s. Rok 2015 przyniósł już 13 orzeczeń omawianego środka karnego. W liczbie tej mieszczą się po dwa orzeczenia za przestępstwa skarbowe z art. 54 § 1, art. 56 § 1, art. 62 § 2, art. 77 § 1 i art. 83 § 1 k.k.s. oraz po jednym orzeczeniu za przestępstwa skarbowe z art. 56 § 2, art. 62 § 1 i art. 77 § 2 k.k.s. W 2016 r. miało miejsce 10 upublicznień wyroków. Po dwa razy orzekano ten środek karny za przestępstwa skarbowe z art. 56 § 1, art. 65 § 1, art. 77 § 2 i art. 83 § 1 k.k.s. Do tego dochodzą pojedyncze orzeczenia za czyny kwalifikowane z art. 56 § 2 i art. 77 § 1 k.k.s. Rok 2017 przyniósł także 10 upublicznień wyroków. Wśród nich trzykrotnie wymierzano ten środek karny za przestępstwo skarbowe z art. 55 § 1 k.k.s., po dwa razy za czyny z art. 56 § 1 i art. 62 § 2 k.k.s. oraz po jednym razie za czyny kwalifikowane z art. 54 § 2, art. 77 § 1 i art. 83 § 1 k.k.s. Z kolei w 2018 r. odnotowano 11 wypadków podania wyroku do publicznej wiadomości, z czego aż pięć dotyczyło przestępstwa skarbowego z art. 107 § 1 k.k.s. Ponadto po dwa razy orzeczono ten środek karny za czyny zakwalifikowane z art. 77 § 1 i art. 77 § 2 k.k.s. oraz po jednym razie za czyny z art. 54 § 1 i art. 56 § 2 k.k.s.

Zaprezentowane powyżej dane statystyczne pokazują, że w latach 2012–2018 podanie wyroku do publicznej wiadomości zostało orzeczone za przestępstwa skarbowe kolejno: 0 razy, 2 razy, 5 razy, 13 razy, 10 razy, 10 razy i 11 razy. Są to, jak widać, wielkości wręcz śladowe, choć cztery ostatnie lata badanego okresu wykazują w porównaniu do trzech pierwszych lat pewną tendencję wzrostową. Przy czym od razu warto zauważyć, że tendencja ta nie jest wynikiem jakichś zmian normatywnych, gdyż istotne dla podania wyroku do publicznej wiadomości regulacje nie ulegały w tym czasie żadnym zmianom.

W szczególności zwraca uwagę rok 2012, kiedy to nie orzeczono ani jednego podania wyroku do publicznej wiadomości. Niewiele więcej, bo tylko dwa orzeczenia tego rodzaju, pojawiły się w roku kolejnym (2013). Niewielki przyrost miał miejsce także w 2014 r., kiedy odnotowano pięć upublicznień wyroku. W latach kolejnych podanie wyroku do publicznej wiadomości za przestępstwa skarbowe utrzymywało się już na poziomie 10–13 orzeczeń. Rekordowy pod tym względem był rok 2015, w którym omawiany środek karny orzeczono 13 razy. W dalszym ciągu jest to jednak bardzo mało, o czym przekonuje zestawienie tej liczby z ogólną liczbą wszystkich środków karnych wymierzonych za przestępstwa skarbowe w 2015 r. Ta ostatnia liczba to 3139, a to oznacza, że podanie wyroku do publicznej wiadomości wyniosło 0,4%.

²³ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz.U. 2020, poz. 19 ze zm.), dalej: k.k.s.

Tak niskie liczby podania wyroku do publicznej wiadomości za przestępstwa skarbowe z jednej strony mogą zaskakiwać, wszak podstawa prawna tego środka karnego z art. 35 k.k.s. jest ujęta niezwykle szeroko. *De lege lata* nie przewiduje się żadnych ograniczeń co do przestępstw skarbowych, za jakie można orzec ów środek karny, a w konsekwencji formalną przesłanką jego wymierzenia jest skazanie za jakiegokolwiek przestępstwo skarbowe. Gdy z kolei idzie o przesłankę materialną, opisaną w art. 35 k.k.s. jako uzasadnione wypadki, to jej ogólne – by nie rzec ogólnikowe – ujęcie wręcz rodzi wrażenie, że sąd dysponuje tu nieograniczoną swobodą przy decydowaniu o upublicznieniu wyroku²⁴. Taka konstrukcja normatywna art. 35 k.k.s. predestynuje ten przepis do szerokiego stosowania, a to *prima facie* powinno skutkować znacznie większą niż obecnie liczbą podanych do publicznej wiadomości wyroków za przestępstwa skarbowe. Z drugiej strony przeciwko upublicznianiu wyroków za przestępstwa skarbowe może jednak przemawiać wyjątkowy charakter tego środka karnego na tle innych środków reakcji karnej na skarbowe czyny zabronione. Otóż specyfika reakcji karnej w tym zakresie polega na silnie akcentowanym pragmatyzmie karania i przyznaniu wiodącej roli majątkowym środkom represyjnym²⁵. Podanie wyroku do publicznej wiadomości, które do majątkowych środków represyjnych z pewnością nie należy, nie pasuje do wskazanej specyfiki środków reakcji karnej na skarbowe czyny zabronione²⁶. Być może właśnie tu należy poszukiwać powodu nikłego stosowania omawianego środka karnego w praktyce.

Patrząc na badany okres całościowo, należy stwierdzić, że omawiany środek karny najczęściej orzekany był za przestępstwo skarbowe z art. 77 § 2 k.k.s. (osiem razy). Na kolejnych pozycjach uplasowały się przestępstwa skarbowe kwalifikowane z art. 56 § 1 i art. 77 § 1 k.k.s. – za każdy z tych czynów upubliczniono wyrok po sześć razy. Z uwagi na to, że są to bardzo małe liczby, trudno na tej podstawie wyciągać jakieś ogólniejsze wnioski. Można jedynie wskazać, że w statystyce orzekania omawianego środka karnego za lata 2012–2018 na czoło wysuwają się przestępstwa skarbowe polegające na niewpłaceniu przez płatnika lub inkasenta, w terminie i na rzecz właściwego organu, pobranego podatku. Za przestępstwo to w typie podstawowym z art. 77 § 1 k.k.s. upubliczniono wyrok sześć razy, z kolei przy ujętym w art. 77 § 2 k.k.s. typie uprzywilejowanym, gdy kwota niewpłaconego podatku jest małej wartości, pojawiło się osiem tego rodzaju orzeczeń. W tych dwóch wypadkach wymierzono zatem podanie wyroku do publicznej wiadomości łącznie 14 razy, co na tle ogólnej liczby orzekania tego środka karnego (51) za wszystkie przestępstwa skarbowe w latach 2012–2018 daje 27,4%.

²⁴ Szerzej na ten temat zob. P. Daniluk, *Podanie wyroku...*, s. 258 i n.

²⁵ Zob. np. V. Konarska-Wrzosek, *Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym*, Toruń 2002, s. 163–166.

²⁶ Zob. P. Daniluk, *Podanie wyroku...*, s. 484.

PODSUMOWANIE

Podsumowując krótko poczynione wyżej uwagi, należy stwierdzić, że liczba prawomocnie orzeczanych (obok kary) podania wyroku do publicznej wiadomości za przestępstwa systematycznie spada, przy czym spadek ten jeszcze nie oznacza, że mamy do czynienia – na tle innych środków karnych – ze środkiem reakcji karnej o marginalnym znaczeniu. Jego znaczenie praktyczne wciąż jest niebagatelne, zwłaszcza w wypadku przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, za które wymierzany jest najczęściej. W szczególności zaś podanie wyroku do publicznej wiadomości odgrywa istotną rolę jako środek reakcji karnej na przestępstwa z art. 178a § 1 k.k. Gdy z kolei chodzi o prawomocne orzekanie (obok kary) podania wyroku do publicznej wiadomości za przestępstwa skarbowe, to liczba takich orzeczeń jest znikoma, a ów środek karny ewidentnie funkcjonuje na marginesie prawa karnego skarbowego.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Bieñkowska E., Skupiński J., *Ustawy karne z 10 maja 1985 r. w praktyce (Na przykładzie orzecznictwa sądów rejonowych)*, „Państwo i Prawo” 1988, z. 2.
- Błachnio-Parzych A., *Samoistny środek karny jako instrument racjonalnej polityki karnej*, [w:] *Alternatywy pozbawienia wolności w polskiej polityce karnej*, red. J. Jakubowska-Hara, J. Skupiński, Warszawa 2009.
- Daniluk P., *Glosa do wyroku SN z dnia 1 sierpnia 2007 r., IV KK 119/07*, „Palestra” 2008, nr 1–2.
- Daniluk P., *Kiedy podawać wyrok do publicznej wiadomości*, „Rzeczpospolita. Prawo co dnia (dodatek)”, 12.12.2006.
- Daniluk P., *Podanie wyroku do publicznej wiadomości w polskim prawie karnym sensu largo*, Warszawa 2020.
- Konarska-Wrzosek V., *Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym*, Toruń 2002.
- Melezini M., *Środki karne jako instrument polityki kryminalnej*, Białystok 2013.
- Paprzycki L.K., *Glosa do uchwały SN z dnia 17 listopada 1987 r., VI KZP 29/87*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1988, nr 7–8.
- Wiernikowski Z., *Glosa do uchwały SN z dnia 17 listopada 1987 r., VI KZP 29/87*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1988, nr 11–12.
- Wiernikowski Z., *Kara „podania wyroku do publicznej wiadomości” w szczególny sposób (wybrane problemy)*, „Państwo i Prawo” 1990, z. 2.

AKTY PRAWNE

- Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (t.j. Dz.U. 2018, poz. 1476 ze zm.).
- Ustawa z dnia 10 maja 1985 r. o szczególnej odpowiedzialności karnej (Dz.U. 1985, nr 23, poz. 101 ze zm.).
- Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz.U. 2020, poz. 19 ze zm.).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. 2005, nr 163, poz. 1363 ze zm.).
- Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz.U. 2010, nr 200, poz. 1322).
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2015, poz. 396).

SUMMARY

This study presents a statistical picture related to a valid criminal measure in the form of making a judgement public. The research covered the judgement of this criminal measure in addition to the penalty for offenses and fiscal offenses in 2012–2018. It was based on statistical data obtained from the Ministry of Justice.

Keywords: making a judgement public; criminal law in the strict sense; fiscal criminal law

STRESZCZENIE

W niniejszym opracowaniu przedstawiono obraz statystyczny odnoszący się do prawomocnego środka karnego w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości. Badaniami objęto orzeczenie tego środka karnego obok kary za przestępstwa i przestępstwa skarbowe w latach 2012–2018. Bazowano na danych statystycznych pozyskanych z Ministerstwa Sprawiedliwości.

Słowa kluczowe: podanie wyroku do publicznej wiadomości; prawo karne *sensu stricto*; prawo karne skarbowe